

COMITETUL DE REDACȚIE

D-nii: I. KALINDERU, GR. G. TOCILESCU, GR. CERKEZ, N. GABRIELESCU

Membrii Comisiunii Monumentelor Istorice

și

P. GARBOVICEANU

Administratorul Casei Bisericii.

Secretar, ALEX. LĂPĂDATU.

ABONAMENTUL ANUAL:

IN ROMANIA 10 Lei
IN STRĂINĂTATE 12 „

REDACȚIA: la Administrația Casei Bisericii, București.

Extras din Deciziunea Ministerială privitoare la redactarea Buletinului:

1. Cu începere dela Ianuarie 1908 se va publica, sub direcția Comisiunii monumentelor istorice și în editura Administrației Casei Bisericii, o revistă periodică numită *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*.

2. Acest Buletin va fi organul oficial al Comisiunii, va apărea trimestrial, și va cuprinde:

a) O parte științifică, în care se vor publica tot felul de monografii, studii, lucrări, comunicări și materialuri de natură istorică, arhitectonică și artistică, privitoare direct și numai la monumentele noastre istorice;

b) O parte oficială, în care se vor publica rapoartele anuale ale Comisiunii, procesele-verbale ale ședințelor ei, referatele arhitecților însărcinați cu conducerea și executarea lucrărilor de conservare și restaurare, precum și eventualele circulări, informațiuni și deciziuni ale Ministerului și ale Comisiunii, privitoare la monumentele noastre istorice.

3. Buletinul apare sub direcția membrilor Comisiunii, cari, împreună cu administratorul Casei Bisericii, alcătuiesc comitetul de redacție, și sub îngrijirea secretarului Comisiunii, care e îndatorat: să pregătească și să procure materialul necesar, să-l aducă la cunoștința comitetului de redacție și să supravegheze tipărirea lui.

4. Pentru ca publicațiunea să se prezinte cât mai sistematic și cât mai folositoare, se stabilește următorul program cu privire la felul lucrărilor ce va trebui să cuprindă Buletinul:

a) Monografii istorice, arhitectonice și ar-

tistice asupra monumentelor noastre istorice, monografii cari vor fi ilustrate și documentate cu reproduceri necesare de fotografii, desenhuri, aquarele etc.;

b) Releveuri dela cele mai însemnate și caracteristice, din punct de vedere arhitectonic, monumente istorice;

c) Studii și lucrări unitare, asemenea ilustrate și documentate, bunăoară: asupra inscripțiunilor murale și tombale din epoca lui Ștefan-cel-Mare, Matei Basarab, Vasile Lupu, Constantin Brâncoveanu etc., asupra artei decorative, în sculptură și pictură, întrebuințată în bisericile și mănăstirile noastre în anumite epoci, asupra portretelor murale, de citori: Domni, Doamne, Arhierei, Boeri, Jupănese etc., asupra picturii bisericești, asupra costumelor etc.;

d) Materialuri: scurte fragmente, comunicări, însemnări și note de interes deosebit privitoare la monumentele noastre istorice;

e) Note bibliografice și critice asupra publicațiunilor și periodicelor de specialitate;

f) În sfârșit, suplimente artistice, în culori, cari să înfățișeze biserici, mănăstiri, reproduceri de portrete murale, de picturi, de ornamentațiuni etc.

În cadrul lucrărilor înșirate mai sus se cuprind și acele privitoare la monumentele istorice din afară de Regat, întru cât aceste vor fi de origină românească — înălțate de Voevozii noștri.

Abonamentele se fac numai prin Librăriile Socecă, Sfetea, Națională și Alcalay.

Fig. 1. Pagina 2 din primul număr al „Buletinului Comisiunii Monumentelor Istorice”, cuprinzând Decizia Ministerului Instrucțiunii Publice de înființare a acestuia

Publicarea acestui Buletin, a cărui realizare a fost, în ultimul timp, una din preocupările de capetenie ale Comisiunii monumentelor istorice, are întreg scop: să răspundă unei cerințe a regulamentului de aplicare a legii pentru conservarea și restaurarea monumentelor publice, să contribuie, în măsura putincioasă, la progresul studiilor istorice, arhitectonice și artistice, cu specială privire la monumentele noastre istorice, și să rămână, pentru cei viitori, o arhivă de iconae cât mai credincioasă, sub toate raporturile, a stării în care se găsesc azi monumentele noastre străbune.

1. Într-adevăr § 11 alin. 4 din menționatul regulament prevede, între atribuțiile Comisiunii monumentelor istorice, „deșteptarea și răspândirea în popor a simțului și priceperii pentru conservarea monumentelor, prin publicarea de lucrări speciale asupra monumentelor și de instrucțiuni asupra chipului conservării sau restaurării lor”. Acestei cerințe — nu numai sub raportul formal, ci și sub raportul intrinsec al dezideratului ce exprimă — năzuște, ca întâi scop, să răspundă Buletinul ce dăm azi la iveală: aceasta s'a avut în vedere la întocmirea lui, și aceasta se va avea în vedere la elaborarea lui. Astfel credem că, alături de silințele laudabile ale tuturor celor chemați a lucra în aceeași direcție, publicațiunea noastră va contribui și ea la cultivarea — spirituală și sufletească — a publicului cititor românesc, întru buna cunoaștere, trebuitoră înțelegere, cuvenitul respect și datorita pietate ce cu toți trebuie să avem față de monumentele noastre istorice, aceste singure mărturii vădite și obștești a vieții strămoșești.

2. Pe lângă aceasta, stadiul în care se găsesc azi studiile istorice la noi, impune, parecum, ca o necesitate, publicarea acestui Buletin, al cărui al doilea scop este, cum am zis, să contribuie, pe cât va putea, la progresul acestor studii. Căci, să ne gândim numai la starea în care se găsea istoriografia noastră nu mai departe de cât acum 15—20 de ani: câțiva bărbați bine cunoscuți erau singurii cari lucrau în ogorul atât de vast al trecutului nostru. Ei trebuiau să facă totul: să limpezească marile probleme istorice-naționale, pe cari le ridicaseră și le stăuseră susține predecesorii lor, să cerceteze și să expună, în general și în particular, dezvoltarea istorică a neamului, să caute și să publice mărturiile documentare ale trecutului. Lucrare mare, pentru efectuarea căreia trebuiau pregătite și chemate puteri nouă. Astfel de atunci încolo, prin îndemnul și silințele tuturor, rând pe rând, o sumă de bărbați și tineri se angajară la aceasta lucrare: material nou, prețios și foarte

istoric, arhitectonic și artistic — ce vom putea pregăti pentru cunoașterea și studierea monumentelor noastre istorice.

3. Așa urmând, acest Buletin, dacă bine înțeles va avea sprijinul tuturor din partea celor chemați a ajuta material și moral, e merit să publice material documentar, pe cât va putea mai mult și mai prețios, cu privire la întreaga serie a monumentelor noastre istorice. În acest chip el își va îndeplini și cel de al treilea scop pe care ziceam mai sus că-l are: să rămână, pentru cei viitori, o bogată arhivă de iconae cât mai credincioasă, sub toate raporturile, a stării în care se găsesc azi și se vor găsi mâine monumentele noastre naționale. Dar asupra acestui punct e nevoie să mai stăruim puțin.

Cu toți cunoaștem starea de plâns în care se găsesc cea mai mare parte a monumentelor noastre, biserici și mănăstiri mai ales. O îndreptare, totală și radicală, în spre bine nu e de așteptat, dintr'atâtea și atâtea pricini, pe cari, dacă pe unele le înțelegem, pe altele nu putem decât să le regretăm. Acestea văzându-le și înțelegându-le, Comisiunea monumentelor istorice a adoptat de câțiva ani ca principiu conducător în lucrările sale recomandarea de lucrări parțiale și raționale de conservare și întreținere, prin cari se realizează un îndoit beneficiu: să păstrează mai întâi monumentele până la vremuri mai priincioase și oameni mai înțelegători și mai cu interes pentru ele și să pot împărtăși apoi mai multe de asemenea lucrări. Dar oricât s'ar putea face pe aceasta cale, totul nu se va putea face niciodată. Și atunci, fiindcă, ca lucruri ce sunt făcute de mână păcătoasă omenească, monumentele sunt expuse perii, care, întocmai ca și poririile cele rele ale oamenilor, cari grabesc degradarea și nimicirea lor, nu se poate propri prin legi, — trebuie să ne gândim că dacă nu putem păstra aievea ființa lor materială, suntem datori față de urmași să păstrăm măcar icona lor cât mai credincioasă, ca astfel să nu fim învinuiți de cei următori pentru neapăsarea și nepriceperea cu care ne învinuim azi așa de des unii pe alții. Această datorie își impune să îndeplinească Buletinul nostru, cu toată grija și sclipăta cea mai bună. Precum dar într'o Arhivă se strâng laolaltă cu același interes și se păstrează cu aceeași sclipăta toate mărturiile trecutului, tot astfel și într'acest Buletin cititorii și cercetătorii vor găsi adunat și publicat material documentar — istoric, arhitectonic și artistic — privitor la toate monumentele noastre, atât a celor mai vechi și mai prețioase, cât și a celor mai puțin vechi și mai puțin prețioase. Căci și unele și altele, ca rămășiți materiale a veacurilor apuse, reflectează aceeași latură de manifestare, interesantă și prețioasă, a vieții noastre trecute, pe care e nevoie s'o cunoaștem cât mai bine și cât mai complet.

Acesta este așa dar întregul scop în care e chemat să răspundă Buletinul, a cărui întocmire și program de lucrări s'a statuit prin deciziunea ministerială mai sus pomenită. Lucrările ce el va cuprinde vor privi: în primul loc, monumentele asupra cărora Comisiunea va fi chemată a se ocupa în mod curent; în al doilea loc, monumentele asupra cărora se vor hotări cercetări speciale istorice și arhitectonice; în al treilea loc, monumentele asupra cărora se vor primi studii meritorii dela binevoitorii ce se vor simți îndemnați a colabora la aceasta publicațiune.

De aci se poate vedea că latitudinea Comitetului de redacție, în ceea ce privește alegerea și pregătirea materialului destinat a fi publicat, va fi totdeauna largă

variat se publica tot mereu, lucrări serioase și de valoare se ivesc din toate părțile, cercetând cu egal interes toate domeniile de manifestare ale vieții noastre trecute — politic, social, religios și cultural; mai mult încă, chiar în faurirea acestor domenii, studii speciale, monografii de tot felul, au început a se alcătui cu o laudabilă emulațiune. Ne găsim, cu alte cuvinte, în deplin progres de dezvoltare al studiilor istorice, așa că, din acest punct de vedere, și la noi, ca în toate părțile, cultivarea studiilor istorice va fi caracteristică, cel puțin în domeniul științelor morale, culturii generale a timpului.

Ca urmare apoi a interesului pe care studiile istorice l-au deșteptat în clasa cititorilor români, o seamă de bărbați, cu ocupații diverse — artiști, militari, juriști, clerici, oameni de știință chiar — s'au devotat acestor studii, dând la lumină cercetări și lucrări interesante și prețioase. Între aceștia s'au deosebit acei a căror cercetări s'au îndreptat asupra monumentelor noastre istorice, biserici și mănăstiri mai cu seamă, cărora le-au consacrat — chiar și unora mai puțin însemnate — monografii istorice, între cari sunt câteva de reală valoare. Paralel cu aceste cercetări au mers, din norocire, și cercetările arhitectonice, din cari maestrul pricepuși și zeloși au năzuit să scoată elementele caracteristice vechiului meșteșug de clădire îndatnat la construirea bisericilor și mănăstirilor din Țările Române, spre a le întrebuiți apoi, cu înțelegere și dibăcie, în lucrările lor moderne. Și aceasta laudabilă îndreptare de naționalizare a arhitecturii a găsit un teren priincios de cultivare mai ales în rândul celor tineri. Frumosele relevări de monumente istorice din Palatul Artelor dela Expoziția jubilară, din care, dacă nu ne înșelăm, unele s'au și publicat, sunt dovadă vie că la Școala de arhitectură, sub conducerea d-lui E. Pangrati, se lucrează sistematic și cu multă tragere de inimă în această direcție. În aceasta îmbucurătoare stare de progres se găsesc așa dar astăzi studiile arhitectonice cu privire la monumentele noastre istorice. — Și să nădăjduim că preocupățiunea ce se manifestă azi în arhitectură pentru studierea și cultivarea vechiului nostru meșteșug de clădire, în curând se va manifesta și în pictură pentru vechiul nostru meșteșug de zugrăvire. Căci, dacă astăzi abia 2—3 din pictorii noștri cercetează și studiază cu predilecție arta de zugrăvire și ornamentație îndatnat în strabunele noastre lăcașuri dumnezeiești, mâine, poimane, curentul de progres al dezvoltării culturii noastre naționale va mână și pe alții într'acolo. Atunci se va vedea, mai bine și de mai mulți, caracterul specific românesc pe care l-a căpătat în dezvoltarea sa de patru secole în Țările Române arta de zugrăvire și decorațiune atonică.

Când dar așa stau lucrurile, se impune, de sigur, cu necesitate firească, o publicațiune specială, în jurul careia să se strângă toți binevoitorii ce lucrează în cele trei direcții de studii arătate mai sus, istorice, arhitectonice și artistice, contribuind astfel la progresul acestor studii. O atare publicațiune năzuște să fie Buletinul Comisiunii monumentelor istorice, care va căuta, în acest scop, să fie de o potrivă de folositor, atât celor ce vor binevoi să sprijinească silințele noastre, cât și celor ce vor căuta aci cunoștințele necesare pregătirii și cultivării lor: celor întâi, deschizându-le largcoloanele pentru tot felul de studii, lucrări și comunicări ce intră în programul ce s'a dat acestei publicațiuni prin deciziunea ministerială dela 18 Nov. 1907; celor al doilea, împărtășindu-le, treptat și sistematic, întregul material —

murită prin lucrările din prima categorie, de cari el neapărat va trebui să țină seama, așa ca nu odată va fi nevoit a da preferință unei lucrări mai puțin importante și prețioase, față de o alta cu mult mai importantă și prețioasă, într'atâta câtă dăintă face parte din lucrările curente ale Comisiunii. Această considerațiune a făcut de altfel ca și No. acesta dăintă al Buletinului de față să înceapă cu o lucrare asupra unei mănăstiri decât care sunt zeci mai importante și mai prețioase în țara noastră. Dar, repetăm, cei ce au luat asupra-le aceasta publicațiune urmăresc îndeplinirea, cu stăruință și răbdare, a unui întreg program de lucrări, în care, cum am zis, e merită a intra întreaga serie a monumentelor noastre istorice; astfel preocuparea lor de capetenie nu este deșteptarea interesului public prin lucrări de trufie, ci prin lucrări care să cuprindă, ca material documentar, tot ce e necesar și tot-odată cu puțință de adunat și publicat.

Și acum, încheind aceste cuvinte de începere a Buletinului nostru, mulțumim din inimă Domnului Ministru al Cultelor și Instrucțiunii publice pentru sprijinul ce a binevoit a ne oferi spre publicarea lui și rugăm călduros pe toți cei ce sunt în măsură a sprijini silințele noastre pe cale de colaborare, să binevoiască a ne da prețiosul lor concurs, ca astfel să putem duce, mai ușor și mai sigur, la capăt această întreprindere de interes cultural și național.

București, Februarie 1908.

Fig. 3. Paginile 5-8 din primul număr al „Buletinului Comisiunii Monumentelor Istoric”, cuprinzând Programul publicației

Când, în 1908, apărea primul număr din „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice” ideea din titlu nu fusese formulată atât de coerent și de pregnant. Ea exista însă, în mod evident, în mintea celor pentru care, în România, ca și în toate celelalte țări ale Europei, preocuparea pentru valorile trecutului devenea o prioritate în afirmarea identității de neam și de cultură, iar prezervarea acestora o garanție a dăinuirii.

Primul text publicat [Fig.1], extras din Decizia Ministerului Instrucțiunii Publice din 18 noiembrie 1907 privind crearea „Buletinului Comisiunii Monumentelor Istorice” sub direcția Comisiunii, înființată în 1892, și publicarea lui în Editura Administrației Casei Bisericii reprezintă în fapt *Programul* publicației, cel pe care l-a respectat de la întâiul număr apărut în primul semestru al anului 1908 până la ultimul din seria care se încheia în 1945.

Al doilea text, mai puțin sec, întrucât este mai puțin oficial, dar și mai detaliat [Fig. 2], elaborat în redacția „Buletinului”, nesemnat, dar plauzibil redactat de secretarul revistei, istoricul Alexandru Lapedatu, încearcă să explice de ce acesta a fost necesar, întrucât el venea să valorifice în acel prim moment cercetări și restaurări la monumente istorice deja efectuate sau care se aflau în curs, dar, în același timp, publicația deschidea și calea unor proiecte noi. Autorul acestui text introductiv justifică și anumite opțiuni pentru acest prim număr, bazat, se pare, pe un portofoliu existent și pe ceea ce grupul de specialiști adunat în jurul „Buletinului” credea că poate valorifica pentru a-l putea lansa și menține în lumea științifică.

Tonul academic, echilibrat, de un optimism moderat aici, va fi păstrat în toți cei 37 de ani în care „Buletinul” a apărut, cu o singură întrerupere, cea datorată războiului și primilor ani de după încetarea acestuia. Lacuna de timp – deși semnificativă – a fost compensată de o apariție de excepție: publicarea, în premieră pentru România, deja înscrisă pe harta lumii ca „România Mare”, întregită ca urmare a Unirii din 1918, a primei monografii științifice a unui monument de prim rang, la încheierea unei exhaustive restaurări: Biserica Domnească Sf. Nicolae din Curtea de Argeș, care acoperea fasciculele din anii 1917 – 1923 ai

publicației.

Tomul, voluminos și elegant tipărit, cu planuri, numeroase fotografii alb-negru și planșe color, era nu numai o premieră la nivel editorial, ci reflecta în primul rând un demers de un tip absolut nou, demers care, din nefericie, nu a mai fost repetat niciodată după aceea, până în anii '70. Este vorba despre ceea ce numim în limbajul actual, reflectând o realitate devenită în oarecare măsură frecventă în domeniu, „cercetare interdisciplinară”. Volumul reunea cercetările de arhitectură ale arhitectului Grigore Cerchez, cel care de altfel a salvat monumentul, prima cercetare arheologică sistematică la un monument medieval din România, datorată lui Virgil Drăghiceanu, care, chiar dacă grăbită și prin forța împrejurărilor lacunară din punctul de vedere al exigențelor actuale ale domeniului, a deschis un drum, apoi informațiile oferite de pictorul Comisiunii, I.Mihail, consemnând activitatea pictorului restaurator Dumitru Noroce, cele privitoare la obiectele găsite în morminte (bijuterii, piese vestimentare, monede), dar și cercetările antropologice asupra osemintelor celor înhumați sub sarcofage ori în cripte, realizate de doctorul Francisc Rainer.

Fără a fi intrat în programul inițial al „Buletinului”, acest tip de demers i-a conferit o perenitate și un prestigiu fără egal printre publicațiile științifice din România.

Pe acest drum al publicării unor lucrări de bază pentru cunoașterea monumentelor istorice din țară, nu la modul individual și aleatoriu, funcție în mare măsură de interesele unuia sau altuia dintre colaboratorii din ce în ce mai numeroși ai revistei, se înscriu lucrările monumentale – practic adevărate istorii ale arhitecturii din Moldova și Țara Românească. Redactate de cei mai reprezentativi specialiști ai domeniului din anii '20-'30, inginerul George Balș pentru Moldova și arhitectul Nicolae Ghika-Budești pentru Țara Românească. Lucrările lor, împărțite pe fascicule corespunzătoare marilor epoci care acoperă secolele XIV – XVIII, au apărut alternativ, între 1925 și 1936 - cu necesare întreruperi pentru a facilita autorilor însași elaborarea următoarelor capitole, dar și apariția altor articole relevând alte tipuri de cercetare - în 6 volume consistente, unele de sute de

pagini, conținând fișe analitice, sinteze, o ilustrație grafică și fotografică de o excepțională bogăție și probitate, de care nici astăzi niciun cercetător serios al domeniului nu poate face abstracție. Sunt pietre de hotar ale cercetării, modele pentru acea epocă și adesea chiar pentru mai târziu, care, din unele puncte de vedere, nu sunt nici astăzi depășite, în ciuda îmbogățirii, a diversificării și afinării metodelor de investigație și a unor rezultate uneori spectaculoase obținute de cercetare în ultimele 4 decenii.

Performanța nu s-a mai repetat pentru Transilvania, singura apariție notabilă pentru această zonă fiind volumul dedicat Bisericilor de lemn din Maramureș, aparținându-i lui Victor Brătulescu.

De altfel, crearea Secțiunilor regionale ale Comisiunii, pentru Transilvania și respectiv pentru Basarabia și Bucovina, după 1918, a facilitat publicarea unor materiale importante privitoare la aceste zone, mai puțin în revista centrală, cât mai ales în „Anuarele” fiecăreia dintre ele. Apariția acestora nu a fost însă constantă, dar multe dintre materialele publicate aici sunt și astăzi surse de prim rang pentru cercetare, chiar dacă nu am aminti decât contribuția majoră a lui Ștefan Meteș la cunoașterea „Zugravilor bisericilor române” sau „Repertoriul bisericilor din Basarabia din secolul al XVIII”-lea, sursă inepuizabilă pentru cercetarea unui patrimoniu, care, datorită perisabilității materialului de construcție - lemnul – și împrejurărilor istorice, în mare parte a dispărut.

Marea masă însă a articolelor care transmiteau informații rezultate din cercetări noi sau actualizate, punctuale, la unul sau altul dintre monumente nu este mai puțin interesantă. Evident, nu se pot analiza nici toate contribuțiile, nici întregul celor câteva sute de titluri publicate.

Trebuie remarcată însă paleta largă de preocupări – de la cercetarea siturilor antice din Dobrogea și a inventarului arheologic descoperit aici până la analiza detaliată a marilor ansambluri monastice, cum sunt Hurezii, a ansamblurilor civile ale epocii brâncovenești, de la monumente izolate, unele de importanță secundară, dar scoase din anonimat și introduse într-un circuit științific, la altele de primă mărime, restaurate sau numai investigate, iar

numărul acestora este covârșitor. Dar „Buletinul” adună în paginile sale nu numai monumente, ci și articole referitoare la surse documentare – scrise sau desenate - la ilustrația de carte manuscrisă, la icoane sau la importante aspecte legate de iconografie, ca cele despre *Imnul Acatist*, la piese de argintărie din colecții autohtone sau ajunse în străinătate prin danii ori prin rapt. De asemenea, nu doar monumentele din România își găsesc locul aici.

Articolul amplu despre „Arhitectura Sfântului Munte” a fost multă vreme o sursă fundamentală pentru toți cercetătorii români și străini care s-au aplecat asupra acestui adevărat fenomen spiritual și artistic al lumii ortodoxe. În aceeași măsură, prezentarea monumentelor bizantine de la Messembria (actualul Nessebăr, din Bulgaria) a deschis un drum pentru studiul edificiilor sacre din întreaga arie balcanică. Un capitol important se referea la culegerea informațiilor despre ctitoriile domnitorilor sau boierilor români la așezăminte din afara țării, de la Lopusnija (Serbia) și Lemberg (Lwow, azi în Ucraina), la Athos și Sinai.

Varietatea tematică și calitatea informației nu ar fi fost posibilă în lipsa unei elite de colaboratori. De la Alexandru Lapedatu și Dimitrie Onciul, în primul deceniu de existență, la Nicolae Iorga, care a dominat prin frecvența intervențiilor anii '20-'30, la articolele pline de substanță ale lui Nicolae Ghika-Budești și la unele încercări teoretice ale lui George Balș, de la numeroasele contribuții ale lui Virgil Drăghiceanu, la intervențiile semnificative ale lui Horia Teodoru și ale mai tânărului pe atunci Aurelian Sacerdoțeanu, toate conturează un profil de publicație seriosă, care adună în jurul său competențe, ridică probleme stringente ale momentului, informează lumea științifică din țară și din străinătate asupra unui domeniu ce își dobândește o pondere tot mai mare în conștiința intelectualității românești și străine: patrimoniul cultural.

Sumarele revistei înscriu cu regularitate o parte oficială reprezentată de Decrete regale pentru clasarea unor clădiri sau ansambluri ca monumente, Rapoarte ale ședințelor Comisiunii, Decizii ale acesteia privitoare la soarta monumentelor, schimbări în componența acesteia, proiecte de restaurare acceptate pentru finanțare din

fondurile alocate Comisiunii din bugetul statului, cronici consemnând momente din activitatea Comisiunii, uneori semnalări bibliografice sau chiar recenzii, necroloage ale unor dispăruți implicați direct în viața monumentelor din România.

Nici uciderea președintelui Comisiunii, Nicolae Iorga, în noiembrie 1940, nici anii grei ai războiului, nu au oprit publicarea „Buletinului”, ci dimpotrivă, acesta s-a remarcat prin contribuții de mare importanță, care valorificau fie restaurări de excepție, însemnând practic recuperări ale autenticității unor monumente de primă mărime: bisericile Mihai Vodă și Curtea Veche din București, picturile interioare de la Biserica Doamnei din București, fie sinteza de istoria arhitecturii din Țara Românească,

conștiința celor care îl susțineau, îl apreciau și aveau nevoie de el ca de un reper și un barometru al interesului pentru valorile trecutului, s-a întărit din ce în ce mai mult ideea că:

„Buletinul” a fost el însuși
un MONUMENT ISTORIC.

BULETINUL COMISIUNII MONUMENTELOR ISTORICE

PUBLIȚIUNE TRIMESTRIALĂ

ANUL XXXVIII — FASC. 123—126

IANUARIE—DECEMBRIE 1945

Fig. 3. Coperta ultimului număr, pe anul 1945, al „Buletinului Comisiunii Monumentelor Istorice”

apărută în limba franceză, datorată lui Nicolae Ghika — Budești.

Întreruperea publicării „Buletinului” după numărul din 1945 [Fig. 3], de nimic prevestită, întrucât funcționarea Comisiunii s-a prelungit până în 1948, a reprezentat o pierdere imensă pentru domeniu, iar în

BULETINUL MONUMENTELOR ISTORICE — anul xxxix nr. 1.1970 —

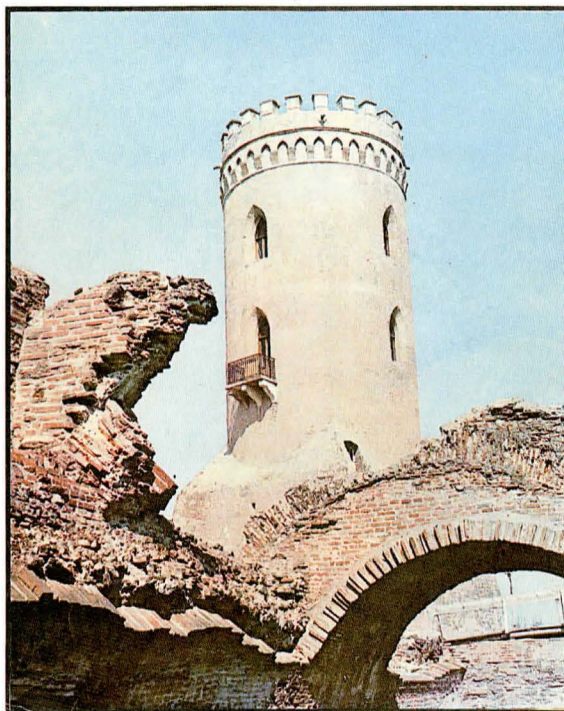

Fig. 4. Primul număr din „Buletinul Monumentelor Istorice”, 1970

Întreg cortegiul de transformări politice și culturale care a urmat a generat lipsa unei publicații dedicate exclusiv problemelor monumentelor istorice din România. Și aceasta, în ciuda faptului că, în ultimii ani ai deceniului al 6-lea și în tot deceniul al 7-lea, activitatea de restaurare a monumentelor istorice a fost reluată și susținută la nivelul statului și au fost create și instituțiile specializate menite să o realizeze și să o coordoneze.

De abia în 1970, se decide **reluarea** unei publicații de specialitate, nu crearea uneia noi, ci a uneia care, în mod declarat va relua programul — evident nuanțat, dar în esență similar — ca și numerotația întreruptă a vechii și venerabilei serii antebelice și parțial chiar numele „Buletinul

Monumentelor Istorice” [Fig. 4].

Publicația apare de atunci neîntrerupt, chiar dacă titlul i se schimbă de mai multe ori, funcție de conjuncturi. Ceea ce rămâne ca o constantă în aceste titluri este substanța: **Monumentele Istorice**.

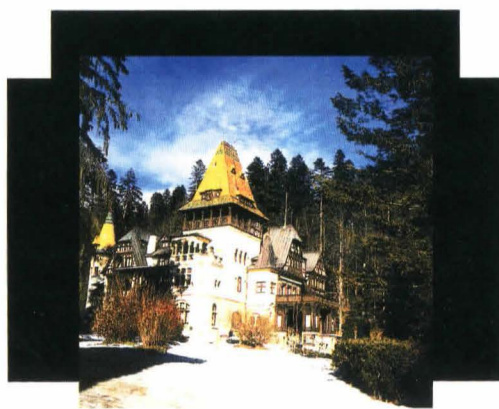
Noua serie a revistei beneficiază pentru început și de colaborările unora dintre cei care scriseseră și la vechiul „Buletin”: Arhitectul Horia Teodoru și istoricul Aurelian Sacerdoțeanu, arhitectul Ștefan Balș – autorul a numeroase proiecte de restaurare ale vechii Comisiuni, arhitectul Grigore Ionescu, istoricul de artă Virgil Vătășianu, dar și ale structurilor de specialitate nou create pentru a dezvolta, pe alte coordonate, cu mai mulți specialiști, cu numeroși tineri care au fost introduși nu doar în secretele și rigorile unei meserii văzută mai curând ca o chemare, ci hrăniți cu pasiunea și dăruirea care îi anima pe seniorii domeniului.

Noua serie a „Buletinului” promovează noul în concepțiile de restaurare postbelice europene, se face ecoul diversificării și pluridisciplinarității cercetării și, în consecință, își adaptează și tematica al noile realități, oferă un alt loc important investigațiilor arheologice de anvergură, care adoptă metode moderne de tehnică de săpătură și de interpretare, ca și cercetărilor de istoria artei, tot mai profunde și mai diversificate, ori analizei demersurilor care pornesc de la necesitatea de a crea o școală românească de restaurare, în primul rând pentru picturile murale, bazată pe experiența internațională, dar adaptată realităților de la noi, prin crearea șantierului-școală de la bisericile Humor și Moldovița, sub egida specialiștilor de la Istituto Centrale del Restauro din Roma, în strânsă colaborare cu o echipă interdisciplinară de specialiști români. Promotorul acestor inițiative a fost profesorul Vasile Drăguț, cel care, de altfel a militat pentru reparația „Buletinului”, el însuși colaborator asiduu în paginile acestuia între anii 1970 și 1987.

Ceea ce a încercat să promoveze revista a fost un spirit științific autentic, atragerea colaboratorilor cu experiență, dar și a tinerilor, diversificarea ariei problematice: arhitectură religioasă, civilă și militară văzută prin prisma cercetării pure sau a procesului necesar de restaurare și punere în valoare, urbanism istoric, pictură murală

restaurată sau spectaculos descoperită, de la Humor la Mediaș, de la Streisângeorgiu la Curtea de Argeș, de la Arbore la Popăuți, de la cercetări arheologice de la Curtea Domnească de la Argeș, Cetățeni și Ponenari la Vornicenii Mari și Mirăuți, de la Streisângeorgiu la Strehaia și Proboata și Bălinești, patrimoniul mobil provenit din monumente, de la manuscrise la argintărie, de la sculptură la mobilier.

REVISTA MONUMENTELOR ISTORICE

Anul LXVIII

RMI
BUCUREȘTI, 1999

Nr. 1-2/1999

Comisiunea Monumentelor Istorice
(1872-1948)
INVENTAR ARHIVĂ

Fig. 5. Coperta numărului din 1999, an LXVIII, al „Revistei Monumentelor Istorice”

Semnalarea și valorificarea surselor a fost și rămâne o constantă în preocupările autorilor: de la abordări punctuale și timide la extrem de utilul Repertoriu al dosarelor din Arhiva fostei Comisiuni a Monumentelor Istorice, păstrată la Institutul Național al Monumentelor Istorice, care ocupă un întreg număr din anul 1999 [Fig. 5].

Simpla trecere în revistă a sumarelor ambelor serii ale „Buletinului” deschide o poartă pentru un tip de cercetare și de evaluare critică, care este, în mod cert, un deziderat al viitorului. Această cercetare ar reprezenta o provocare majoră, dar plină de interes pentru cel care s-ar încumeta să o facă.

Privind în urmă, constatăm că, de fapt, ne aflăm în fața unei parități temporale: 37 de ani de existență a primei Serii,

multe posibilități și voință să le apere decât aveau cei de acum un veac?

Este întrebarea pe care trebuie să și-o pună toți cei ce au în mână „Buletinul

Fig. 6. Coperta lucrării lui George Balș, *Bisericele lui Ștefan cel Mare*, apărută în numărul din 1925, an XVIII, al „Buletinului Comisiunii Monumentelor Istorice”

38 de ani de când a fost reînființată Seria a II-a.

„Buletinul” a apărut în lumea de dinaintea Primului Război Mondial și trăiește astăzi într-o lume a globalizării, dar, atunci și acum, valorile trebuiau descoperite, afirmate, cercetate, impuse lumii științifice, politice și nu în ultimul rând publicului larg. Sigur, cei ce au înființat „Buletinul” știau mai puțin despre monumente decât știu cei de acum, căci timpul a dus la acumulări semnificative și la multe schimbări în abordare. Dar oare, cei de acum au mai

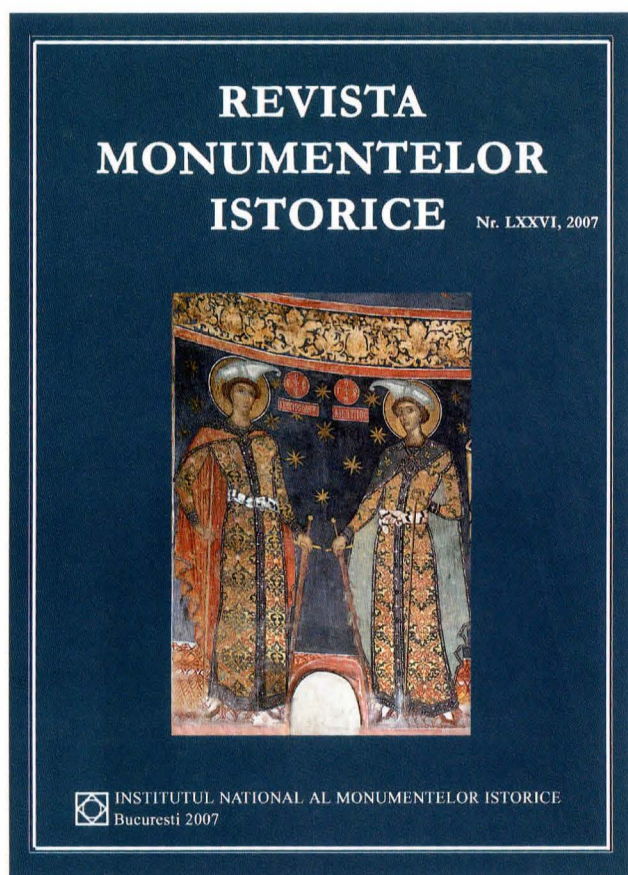

Fig. 7. Coperta numărului din 2007, an LXXVI, al „Revistei Monumentelor Istorice”

Monumentelor” de ieri [Fig. 6] și „Revista Monumentelor Istorice” de azi [Fig. 7] .

Este responsabilitatea tuturor celor pentru care monumentele înseamnă mai mult decât o clădire pe lângă treci grăbit și, poate, îi admiri cu coada ochiului proporțiile sau decorul, înseamnă mai mult decât turismul, fie și cultural, biserica sau mănăstirea în care te rogi sau un oraș care riscă să dispară sub ochii tăi. Poate fi toate acestea, dar el este mai mult decât atât.

Este întrebarea la care revista este chemată să răspundă în viitor:

VIITORUL PENTRU TRECUTUL NOSTRU

Tereza SINIGALIA